
TITLUL I

INSTITUȚIA HOTĂRÂRII JUDECĂTOREȘTI CIVILE

Capitolul I. Concepția asupra hotărârii judecătorești civile

Secțiunea 1. Noțiuni introductive

§1. Justificarea subiectului

1. Hotărârea judecătorească este o instituție esențială a oricărui sistem juridic. Din acest motiv, o analiză amplă asupra acestui subiect prezintă real interes pentru doctrina și practica judiciară. Desigur, importanța instituției asigură și multitudinea studiilor, tratatelor și lucrărilor monografice. Cu toate acestea, prezentul studiu are ambiția de a încerca să prezinte atât opiniile consacrate sub imperiul Codului de procedură civilă din 1865, cât și idei noi, idei care trebuie privite și în lumina prevederilor noului Cod de procedură civilă.

Prezentarea în paralel a prevederilor Codului de procedură civilă din 1865 (încă în vigoare pentru procesele începute până la data de 14 februarie 2013, conform art. 24 NCPC și art. 3 din Legea nr. 76/2012^[1]) și ale noului Cod de procedură civilă^[2] în forma republicată dată de legea de punere în aplicare, asigură pe deplin actualitatea studiului și facilitează interpretarea noilor soluții legislative.

§2. Stilul hotărârilor judecătorești

2. De-a lungul istoriei, această instituție juridică a parcurs o traiectorie sinuoasă. Astfel, din punctul de vedere al formei, hotărârea civilă era inițial un ordin verbal, o instrucțiune dată de o persoană aleasă de părți pentru a pune capăt disputei juridice. Apoi, treptat, a evoluat către un act cu o proiecție materială, sub forma unui înscris.

^[1] Legea nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă a fost publicată în M. Of. nr. 365 din 30 mai 2012.

^[2] În ceea ce privește hotărârile judecătorești, art. 27 NCPC dispune că hotărârile rămân supuse căilor de atac, motivelor și termenelor prevăzute de legea sub care a început procesul.

Un element ce merită atenție este stilul hotărârilor judecătorești. Stilul hotărârilor judecătorești înseamnă în primul rând limbajul folosit.

Ca orice limbaj specializat, limbajul juridic este în principiu unul de tip descriptiv. În concepția filosofului american Ch.W. Morris^[1], discursul din domeniul judiciar este, ca mod de semnificare prin limbaj, unul precis, iar ca mod de utilizare a limbajului, unul incitativ. Se poate vorbi despre trei forme ale limbajului juridic: **limbajul normativ**, specific legiuitorului, **limbajul judiciar**, întrebuintat în activitatea organelor jurisdicționale (civile, penale, administrative etc.) și **limbajul juridic persuasiv**, specific pledoariei avocatului^[2].

Limbajul judiciar este acea formă a limbajului juridic care se întrebuintează în activitatea judiciară de către magistrați, avocați, consilieri juridici sau alți participanți la procesul civil (sau penal). El prezintă caracteristica de a folosi, pe lângă fondul de termeni principali preluați din limbajul normativ, și o serie de termeni care constituie „creații” ale jurisprudenței (adică ale practicii judiciare) sau chiar ale doctrinei juridice (ale literaturii de specialitate)^[3]. S-a afirmat despre limbajul folosit de către judecător în cuprinsul hotărârii că se va mărgini la analiza elementelor necesare judecării cauzei, fără a face aprecieri nerelevante pentru soluția dată asupra comportamentului părților, fără a critica prevederile legale, alungând neologismele, barbarismele, expresiile populare, arhaismele.

3. Cel mai important aspect al stilului este însă, evident, reprezentat de tehnica motivării hotărârilor judecătorești.

În concepția actuală, cerința motivării hotărârii judecătorești este una esențială^[4], însă nu întotdeauna s-a procedat astfel. Timp îndelungat, decizia judecătorească a fost considerată un ordin imperios, care nu avea nevoie de motivare. Practica motivării hotărârilor se încetățește treptat, în Franța și Italia secolului al XVI-lea, iar în Germania începând din secolul al XVIII-lea, fiind prescrisă expres judecătorilor din Franța în 1790^[5], iar celor din Germania în 1879.

Astăzi, principiul motivării obligatorii a deciziei s-a afirmat pretutindeni, iar în Italia a fost chiar consfințit în Constituție. Actualmente,

^[1] Ch.W. Morris, *Writing on the General Theory of Signs*, apud A.G. Romedea, *Actele de discurs: o perspectivă semiotică*, Ed. Ștefan Lupașcu, Iași, 1999, p. 10-12.

^[2] B. Gorea, *Retorică juridică*, Ed. Zethus, Colecția „Aula”, Târgu-Mureș, 2009, p. 72.

^[3] *Idem*, p. 74-75.

^[4] Trebuie menționat că în perioada de aplicare a O.G. nr. 13/1998, hotărârea judecătorească se motiva **numai dacă se declara calea de atac împotriva acesteia**, în caz contrar soluția fiind considerată suficientă. Prin O.G. nr. 138/2000 s-a revenit la „vechiul text”, cel tradițional, ce impune motivarea hotărârii chiar dacă poate constitui o muncă suplimentară în acele cazuri în care soluția mulțumește părțile.

^[5] Prin Legea din 16/24 august 1790, P. Estoup, *Les Jugements Civils. Principes et méthodes de rédaction*, Litec, Paris, 1988, p. 7.

acest principiu este considerat drept o garanție împotriva deciziilor arbitrare^[1], dar, într-o măsură și mai mare, drept o garanție a faptului că procesele vor fi bine judecate.

În pofida faptului că în țările din familia de drept romano-germană hotărârile îmbrățișează aceeași concepție prin faptul că trebuie să fie motivate, stilul în care se redactează acestea diferă de la o țară la alta^[2]. În unele țări s-a statornicit tehnica de sorginte franceză, care desciinde, probabil, din specificitatea concluziilor avocaților, decizia judecătorească „comprimată” într-o singură frază fiind considerată cu atât mai impunătoare cu cât este mai lapidară și mai sobră, în acel stil concentrat pe care îl înțeleg și pe care în admiră doar juriștii cu experiență^[3]. Practica respectivă, alături de Franța, este urmată pe continentul european de Belgia, Luxemburg, Olanda, Spania, Portugalia și țările scandinave, excepție făcând Suedia, care a renunțat la ea. În alte țări, dimpotrivă, hotărârea judecătorească este pronunțată sub formă desfășurată și după o anumită schemă rigidă, care diferă în funcție de stat. Astfel se procedează în Germania, Grecia, Italia, Elveția și mai recent în Suedia. Hotărârile judecătorești din statele cuprinse în enumerarea anterioară conțin adesea trimeri la hotărârile precedente sau la operele doctrinare, or, asemenea referințe, de obicei, nu se recomandă și nu se întâlnesc în hotărârile judecătorești din prima grupă de țări.

În România apar câteodată în hotărârile judecătorești și trimeri către opere doctrinare sau către jurisprudențe anterioare, însă deocamdată nu se poate vorbi despre o generalizare a acestui stil.

4. Tehnica redactării, a motivării hotărârilor judecătorești, a primit un nou impuls prin cooperarea judiciară în cadrul construcției europene. Stabilirea la nivel european a unor criterii de motivare, a unor direcții de urmărit în această materie face ca stilul hotărârilor judecătorești să excedă granițelor și tradițiilor. Astfel, prin Avizul nr. 7/2005 al Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni (C.C.J.E.) s-a stabilit ca prioritate accesibilitatea, simplitatea și claritatea limbajului utilizat

^[1] V.M. Ciobanu, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*, vol. I, Ed. Național, București, 1996, p. 256.

^[2] G. Corla, *Civilian judicial decisions. A Historical account of Italian Style*, 44 Tulane Law Review 740-749, 1970, p. 371-374.

^[3] I. Anghel, *Procedura judecătorească: istoria și contemporaneitatea*, teză de doctorat în cadrul Universității Internaționale Libere din Moldova, Facultatea de Drept, http://www.cnaa.md/files/theses/2007/7416/ion_angel_abstract.pdf, la data de 3.10.2010; A. Tabacu, *Drept procesual civil*, Ed. Universul Juridic, București, 2008, p. 286, unde se arată că stilul clar, concis și scurt este de preferat inclusiv pentru cei care vor trebui să-și motiveze calea de atac; V.M. Ciobanu, op. cit., vol. I, 1996, p. 256, unde se arată că analiza pe care judecătorul o face trebuie să fie clară și simplă, precisă, concisă și fermă, într-un cuvânt să aibă putere de convingere.

de instanțe în redactarea hotărârilor. C.C.J.E. consideră că limbajul juridic trebuie să fie, în același timp, simplu și clar, iar limbajul utilizat în domeniul justiției ar trebui să fie concis și direct, evitându-se utilizarea termenilor în limba latină, precum și alte noțiuni care nu pot fi înțelese cu ușurință de către justițiabili, întrucât dreptul și termenii juridici pot fi clarificați prin citarea legislației sau a jurisprudenței, iar motivarea hotărârilor judecătorești ar trebui să fie întotdeauna clară și completă.

5. În România, Consiliul Superior al Magistraturii, în cadrul Ghidului de evaluare a activității magistraților^[1], vorbește despre calitatea redactării hotărârilor, calitate ce se apreciază în raport de coerența structurii, claritatea argumentației, logica juridică urmărită, precizia exprimării, capacitatea de sinteză, stilul limpede și concis, analiza și interpretarea probelor propuse și administrate.

Secțiunea a 2-a. Hotărârea judecătorească civilă în sistemul de drept actual

§1. Noțiunea și natura juridică a hotărârii judecătorești civile

6. În sistemul de drept actual, hotărârea judecătorească este subsumată nivelului contemporan de dezvoltare filosofico-culturală-politică a societății. În primul rând, hotărârea judecătorească este privită drept un act al puterii judecătorești^[2]. Conform Constituției României, art. 1 alin. (4), „statul se organizează potrivit principiului separației și echilibrului puterilor – legislativă, executivă și judecătorească – în cadrul democrației constituționale”, iar art. 126 prevede că „justiția se realizează prin Înalta Curte de Casație și Justiție și prin celelalte instanțe judecătorești stabilite de lege”, iar „competența instanțelor judecătorești și procedura de judecată sunt prevăzute numai prin lege”.

Această reglementare de ordin constituțional este datorată concepției asupra modului de împărțire a puterilor în stat, un mod tripartit, puterea statală fiind socotită necesară a fi divizată în trei părți interde-

^[1] www.csm1909.ro.

^[2] Există în sistemul de drept românesc și hotărâri ale altor puteri, de exemplu hotărâri de Guvern (date în baza art. 108 din Constituție, care dispune că Guvernul adoptă hotărâri și ordonanțe, hotărârile fiind emise pentru organizarea executării legilor). Acestea, evident, reprezintă acte ale puterii executive.

pendente: puterea legislativă, puterea executivă și puterea judecătorească^[1].

Hotărârea judecătorească reprezintă, așadar, dispoziția unui (unor) judecător(i), adică a unei instanțe^[2]. Utilizând un limbaj juridic, **hotărârea judecătorească** este un act juridic^[3] de dispoziție al unei instanțe judecătorești. Însă nu este suficientă această observație pentru a defini hotărârea judecătorească. Hotărârea judecătorească este privită în doctrina contemporană ca având mai multe valențe, mai multe arii de cuprindere.

7. Astfel, **în sens larg**, prin hotărâre judecătorească se va înțelege orice act al instanței (constituită dintr-un singur sau din mai mulți judecători), conceput în raporturile cu justițiabilii, indiferent dacă tranșează sau nu un litigiu^[4] (deci indiferent de efectele sale juridice).

Într-un **sens mai restrâns**, în noțiunea de hotărâre judecătorească vor intra doar actele de dispoziție din materie contencioasă, „indiferent dacă prin ele se soluționează însuși fondul litigiului sau numai un incident ivit în cursul procesului, incident accesoriu și premergător principalului”^[5].

În sensul cel mai restrâns, hotărârea judecătorească este privită ca „actul final al judecății, actul de dispoziție al instanței cu privire la litigiul dintre părți, act cu caracter jurisdicțional”^[6].

^[1] În concepția lansată de John Locke și dezvoltată magistral de Montesquieu în foarte cunoscuta lucrare *Despre spiritul legilor*, Ed. Științifică, București, 1964, existența celor 3 puteri – legislativă, executivă și judecătorească – definește statul de drept. Potrivit acestei teorii, puterile statului trebuie separate și echilibrate pentru a garanta proprietatea și libertatea individului.

^[2] În acest sens, a se vedea *I. Deleanu*, *Tratat de procedură civilă*, Ed. C.H. Beck, București, 2007, vol. II, p. 7.

^[3] Caracterul său juridic rezultă din aceea că reprezintă o manifestare de voință exprimată în scopul de a produce consecințe juridice.

^[4] *I. Deleanu*, op. cit., p. 7. În cadrul acestei sfere de cuprindere rezultă că vor intra: actele de dispoziție din materie contencioasă sau necontencioasă, adoptate la finalul procesului sau în cursul acestuia, actele prin care se tranșează un aspect litigios sau cele de administrare a justiției. În același sens și *L. Dănilă*, *Drept procesual civil*, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 276, care consideră hotărârea judecătorească momentul culminant al fenomenului judiciar, act jurisdicțional denumit generic hotărâre judecătorească și semnificând rostirea dreptului, *iuris dictio*, ce desemnează toate actele instanței indiferent dacă prin ele se tranșează sau nu un litigiu.

^[5] *Ibidem*.

^[6] *V.M. Ciobanu*, *Tratat...*, vol. II, p. 251. În același sens se exprimă și alți autori: *I. Stoenescu*, *S. Zilberstein*, *Drept procesual civil. Teoria generală*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1977, p. 501, care consideră hotărârea judecătorească actul final și cel mai important al judecății, act de dispoziție al instanței cu privire la litigiul dintre părți, spre deosebire de dispozițiile instanței luate în cursul judecății și în vederea pregătirii hotărârii; *M. Fodor*, *Drept procesual civil*, Ed. Universul Juridic, București, 2009, vol. II, p. 349, care definește hotărârea judecătorească ca fiind actul final și de dispoziție al instanței prin

8. De unde această multitudine de definiții și arii de cuprindere? Care sunt, în cele din urmă, principalele criterii de delimitare a hotărârii judecătorești? În opinia noastră, această multitudine de definiții se explică prin existența unei situații-premisă (aceea că instanțele judecătorești, ca deținătoare ale puterii judecătorești, emit în baza legilor în vigoare mai multe tipuri de acte^[1]), dar și prin necesitatea de a diferenția hotărârea judecătorească de alte acte juridice emise de instanțe. Având în vedere istoricul hotărârii judecătorești, considerăm că noțiunea de hotărâre judecătorească trebuie în primul rând (dar nu exclusiv!) subordonată ideii de soluționare a unui litigiu, deci materiei contencioase. Evoluția noțiunii de hotărâre judecătorească impune însă ca aprecierea conținutului să fie suplă, depășindu-se „granițele” tradiționale. Cu alte cuvinte, în măsura în care dezvoltarea societății a impus crearea unor proceduri judiciare necontencioase, în aceeași măsură se impune și lărgirea conceptului de hotărâre judecătorească. Pentru a delimita totuși hotărârea judecătorească de alte acte juridice, în doctrina modernă prinde contur relația **hotărâre judecătorească – act jurisdicțional**^[2]. Această relație este fundamentată pe sensul etimologic al cuvântului **jurisdicție** (din latinescul *ius dicere*, a spune dreptul), sens suprapus apoi rolului instanțelor în societate (de a spu-

care se soluționează cu putere de lucru judecat litigiul dintre părți sau A. Tabacu, op. cit., p. 283, conform căreia procesul se soluționează cu o hotărâre prin care judecătorii arată soluția în urma deliberării; A. Nicolae, Relativitatea și opozabilitatea efectelor hotărârii judecătorești, Ed. Universul Juridic, București, 2008, p. 26, conform căreia hotărârea judecătorească este actul jurisdicțional de dispoziție al instanței prin care se dezinvestește de litigiul dedus judecății sau G. Boroi (coord.), O. Spineanu-Matei, A. Constanda, C. Negrilă, V. Dănăilă, D.N. Teohari, G. Răducan, D.C. Gavriș, F.I.G. Păncescu, M. Eftimie, Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole, vol. I, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 791, care arată că activitatea judiciară are ca finalitate soluționarea conflictului dedus judecății, iar hotărârea judecătorească este rezultatul acestei activități *quod iudex sentit*.

^[1] Această varietate de acte se explică prin aspectul formalist, abstract al procedurii civile actuale, procedură bazată pe consemnarea în formă scrisă (materială) a derulării procesului civil (de la susținerile părților, măsuri de administrare a justiției și până la orice dispoziție a instanței). În acest sens se întocmesc rezoluții prin care se dispun măsuri pentru primul termen de judecată, încheieri de ședință pentru fiecare termen de judecată, încheieri care consemnează și sancționează abateri judiciare, disjungeri sau înaintări de dosare, mandate de aducere, procese-verbale (de cercetare la fața locului, de exemplu). O altă cauză este implicarea magistraților-judecători în proceduri administrative de autorizare și publicitate juridică. Astfel de exemple sunt: judecătorii delegați la ORC (în prezent nu mai există această organizare) sau cei delegați la birouri specializate de pe lângă instanțe, judecătorii pentru autorizarea înființării asociațiilor și fundațiilor. Acești judecători delegați emit acte de dispoziție prin care autorizează înființarea unor persoane juridice, modificarea statului acestora etc.

^[2] I. Deleanu, op. cit., p. 7-8; A. Nicolae, op. cit., p. 28-30; N. Fricero, Procédure civile, 2ème éd., Mémentos – Gualino éditeur, Paris, 2002, p. 119.

ne dreptul justițiabililor)^[1]. În consecință, hotărârea judecătorească este privită ca un act jurisdicțional sau cu caracter jurisdicțional^[2]. Rezultă că nu vor fi incluse în categoria hotărârilor judecătorești actele care nu pot fi catalogate drept jurisdicționale (numite de administrație judiciară, termen preluat din doctrina franceză).

9. Așadar, au fost trasate, evidențiate mai multe criterii pentru catalogarea unui act (al instanței) ca fiind act jurisdicțional. Aceste criterii pot fi la rândul lor grupate în două mari categorii: criterii formale și criterii materiale.

10. Criteriile formale. Conform acestor criterii, un act va fi considerat jurisdicțional în funcție de organul care îndeplinește actul sau în funcție de recunoașterea de către lege a valorii jurisdicționale a actului. Catalogarea unui act în raport de organul emitent reprezintă un criteriu organic^[3], iar de principiu acest organ trebuie să fie specializat, ierarhizat (ca sistem de control având la bază căi de atac prevăzute de lege), independent și autonom.

^[1] Doctrina nu este însă fixată asupra naturii acestei relații. De exemplu, *I. Deleanu*, în *Tratat...*, p. 1-6, vorbește despre actul jurisdicțional ca fiind o categorie a actelor juridice, echivalându-l cu sensul generic al noțiunii de hotărâre judecătorească. Definind actul jurisdicțional ca fiind actul emis de o autoritate jurisdicțională, independentă și imparțială, conform unei proceduri determinate, prin care, pe baza constatărilor făcute, devine posibilă sau nu aplicarea legii la o situație determinată ori se conferă sau nu eficacitate juridică unor acte sau fapte, autorul menționat „include” (mai degrabă echivalează) în categoria actelor jurisdicționale hotărârile în sens larg, pronunțate în materie contencioasă și necontencioasă, exceptând doar actele de administrație judiciară. De remarcat că această definiție nu se referă doar la instanțele judecătorești, ci la „autoritățile jurisdicționale”, fiind cunoscut că există în afara puterii judecătorești și alte organe, autorități sau instituții jurisdicționale (Curtea Constituțională este poate exemplul cel mai vizibil).

^[2] *A. Nicolae*, op. cit., p. 26, unde în mod corect se atrage atenția că există și alte autorități în afara celor judecătorești care emit acte jurisdicționale, acte care se diferențiază însă față de hotărârea judecătorească-act jurisdicțional prin regimul lor juridic (inexistența autorității de lucru judecat, puterea executorie etc.). *V.M. Ciobanu*, op. cit., vol. II, 1997, p. 251-252 afirmă judicios că hotărârea judecătorească este un act cu caracter jurisdicțional, însuși scopul urmărit prin declanșarea procesului, rațiunea acestuia de a fi.

Teoria actului jurisdicțional s-a format în cadrul tratării funcției jurisdicționale a statului și pentru a fixa efectele sale specifice, cu deosebire acela al autorității de lucru judecat, în acest sens *D. Matei*, *Efectele hotărârilor judecătorești civile și ale sentințelor arbitrale*, Teză de doctorat în cadrul Universității București, Facultatea de Drept, 2009 (coord. prof. V.M. Ciobanu), în rezumatul publicat la adresa www.unibuc.ro/studies/Doctorate2010Iunie (accesat la data de 7 ianuarie 2011).

^[3] *N. Fricero*, op. cit., p. 119.

Recunoașterea de către lege a valorii jurisdicționale poate fi legată de respectarea unor forme și formalități (proceduri)^[1]. Acest criteriu formal este un criteriu procedural ce presupune asigurarea garanțiilor unui proces echitabil^[2].

Criteriile materiale. Conform acestor criterii, un act va fi considerat jurisdicțional când rezolvă un litigiu^[3], o contestație (așa-numitul criteriu funcțional^[4]), când are o structură specifică constând în cel puțin trei elemente: o pretenție (chestiune de drept adusă în fața instanței), o apreciere în drept (adică un silogism judiciar ce se bazează pe determinarea normei aplicabile speței, interpretarea normei și detașarea soluției) și o decizie (dedusă din aprecierea dreptului^[5]) sau când finalitatea sa este axată pe „spunerea dreptului” (adică răspunde unei pretense încălcări a unei norme juridice)^[6].

11. Concluzia care se impune este că aceste criterii nu pot fi absolutizate, „doar o combinare a acestora permițând calificarea corectă a actelor judecătorului”^[7].

12. Considerăm deci că actul jurisdicțional este actul prin care judecătorul (instanța) se pronunță, conform unei proceduri legale, asupra unei situații de fapt prin aplicarea unei reguli de drept^[8]. Definiția pe care o propunem nu include în conținutul său existența necesară a unui litigiu de tranșat, nici caracteristicile unei instanțe (independentă și imparțială) și nici vreo particularizare a procedurii sau efectelor actului. Aceste din urmă elemente, în măsura în care există, pot facilita recunoașterea caracterului jurisdicțional al unui act, dar nu sunt absolut necesare.

^[1] Toate regulile de drept care au contribuit la soluționarea în concret a unei chestiuni intră în noțiunea de forme și proceduri, *R. Guillien*, *L'acte juridictionnel et l'autorité de la chose jugée, thèse pour le doctorat*, Imprimerie de l'Université de Bordeaux, 1931, p. 231.

^[2] În cadrul criteriilor formale unii autori (*N. Fricero*, op. cit., p. 120) includ și un criteriu denumit al autorității actului, în concret a autorității de lucru judecat, criteriu potrivit căruia un act este jurisdicțional dacă se bucură de forța „verității legale”.

^[3] *A. Nicolae*, op. cit., p. 28.

^[4] *Ibidem*.

^[5] Acest criteriu material, al aprecierii în drept, este denumit fie criteriu structural (*N. Fricero*, op. cit., p. 120), fie material (*A. Nicolae*, op. cit., p. 29). Considerăm că este un criteriu material ca specie generală, iar în particular este un criteriu structural.

^[6] Acest criteriu este denumit criteriu teleologic de unii autori (*A. Nicolae*, op. cit., p. 29). Un criteriu interesant ce poate fi considerat tot criteriu material este cel potrivit căruia actul jurisdicțional se emite într-o speță determinată, *D. Matei*, op. cit., p. 12.

^[7] *N. Fricero*, op. cit., p. 120.

^[8] *S. Guinchard*, *Droit et pratique de la procédure civile*, Ed. Dalloz, Paris, 2001, p. 888.

Față de cele expuse mai sus, rămâne de analizat în particular caracterul jurisdicțional al actelor date de instanță în materie necontencioasă. După cum am arătat, considerăm că existența unui litigiu este de natura, iar nu de esență unui act jurisdicțional.

Procedura necontencioasă nu presupune un litigiu, părți cu poziții contradictorii sau stabilirea unui drept, ci are rolul de a acorda autorizații sau de a încuviința anumite măsuri. Însă, cea mai mare parte a doctrinei^[1] se pronunță în favoarea includerii acestor acte necontencioase emise de instanțele de judecată în rândul actelor jurisdicționale.

În sprijinul acestei includeri se aduc ca argumente următoarele: și în cadrul procedurii necontencioase judecătorul veghează la respectarea legalității, stabilește și aplică norme juridice, actele rezultate sunt acte „îndeplinite în cadrul funcției jurisdicționale a statului”^[2]. Se conchide că, deși actele date în procedura necontencioasă nu se bucură de autoritate de lucru judecat, nici de garanțiile unei proceduri fundamentate pe contradictorialitate^[3] și sunt emise cu respectarea unor formalități simplificate, totuși judecătorul „spune dreptul”.

Ceea ce rezultă cu claritate din aceste teorii și argumente este că actul necontencios nu îndeplinește toate criteriile formale și materiale de delimitare a actelor jurisdicționale, criterii expuse mai sus. Adică îndeplinește anumite cerințe, dar în același timp eșuează în îndeplinirea altora. Astfel, dintre criteriile formale, îndeplinește criteriul organic (fiind emis de instanțele de judecată) și doar în mică parte criteriul procedural^[4], iar dintre criteriile materiale îndeplinește parțial criteriul structural și criteriul teleologic sau al finalității juridice a actului^[5].

^[1] A. Nicolae, op. cit., p. 31; S. Guinchard, F. Ferrand, *Procédure civile. Droit interne et droit communautaire*, Ed. Dalloz, Paris, 2006, p. 23.

^[2] A. Nicolae, op. cit., p. 30.

^[3] Actul are mai puține garanții contra erorii decât actele pronunțate după o luptă între pretenții contrare, P. Lacoste, *De la chose jugée en matière civile, criminelle, disciplinaire et administrative*, Librairie Recueil Sirey, Paris, 1914, p. 131 (autor și lucrare citate de-seori de altfel în practica judiciară a Curții Supreme din Canada, de pildă decizia din 21 februarie 1991, cauza *Richard Dorion v. Jacques Roberge and Johanne Beaupré and Jean-Pierre Bolduc*, <http://scc.lexum.org/en/1991/1991scr1-374/1991scr1-374.html>).

^[4] Astfel, ca exemplu, încheierile din materie necontencioasă nu se bucură de autoritate de lucru judecat potrivit art. 535 NCPC, respectiv art. 337 CPC.

^[5] Un exemplu foarte interesant al înțelegerii importanței actelor necontencioase emise de instanțele de judecată este și Decizia de neconstituționalitate a Curții Constituționale nr. 1636/2009 privind Legea pentru modificarea și completarea Legii camerelor de comerț din România nr. 335/2007 și a Legii nr. 26/1990 privind registrul comerțului, în urma sesizării formulate de 56 de deputați, publicată în M. Of. nr. 45 din 20 ianuarie 2010. Astfel, Curtea observă că actul normativ criticat încearcă să reglementeze atât revenirea registrului comerțului în subordinea camerelor de comerț, cât și modificarea substanțială a procedurii, în sensul efectuării înregistrării de către un agent privat, director al ONRC numit de președintele Camerei de comerț, în locul unui agent public independent, judecătorul delegat. Transferul atribuțiilor de înregistrare a societăților comerciale

În concluzie, apreciem, prin prisma criteriilor îndeplinite^[1], că actele pronunțate în materie necontencioasă se găsesc la marginea actelor jurisdicționale, dar în cadrul sferei acestora. Tocmai de aceea am subliniat și mai sus că existența unui litigiu este de natura, iar nu de esența unui act jurisdicțional.

13. Concluzia majorității autorilor este că actele emise de către instanță în procedura necontencioasă sunt acte jurisdicționale. Practic, aceștia dau satisfacție mai degrabă criteriului formal-organic (autoritatea emitentă), ilustrând astfel nimic altceva decât evoluția concep-tului de hotărâre judecătorească.

Un alt criteriu deosebit de important și relevant pentru sistemul de drept românesc este cel legislativ, adică tot un criteriu formal (al recunoașterii de către lege a naturii acestor acte). Astfel, potrivit art. 424 alin. (5) NCP [art. 255 alin. (2) CPC], hotărârea judecătorească nu se rezumă la soluționarea unui litigiu. Încheierile, inclusiv cele pronunțate în materie necontencioasă (potrivit art. 533 NCP sau art. 336 CPC),

din competența unui judecător delegat în competența unei organizații neguvernamentale, fie ea și de utilitate publică, nu este o măsură de natură să contribuie la întărirea con-tinutului asupra obiectului de activitate al societăților comerciale. Dimpotrivă, acest fapt poate afecta mediul de afaceri, în sensul în care garanțiile de independență, de respectare a legii și interesului public necesare desfășurării activității sunt îndepărtate. În legătură cu acest aspect, Curtea reține că O.U.G. nr. 129/2002 pentru modificarea Legii nr. 26/1990 privind registrul comerțului și a O.U.G. nr. 76/2001 privind simplificarea unor formalități administrative pentru înregistrarea și autorizarea funcționării comercianților, aprobată cu modificări prin Legea nr. 505/2003, prin art. 1 pct. 2 a modificat art. 9 alin. (1) și (2) din Le-gea nr. 26/1990, în sensul că oficiile registrului comerțului se organizează în subordinea ONRC și funcționează pe lângă fiecare tribunal, iar ONRC se organizează și funcțio-nează în subordinea Ministerului Justiției. Această opțiune a legiuitorului a fost motivată de atribuțiile exercitării autorității publice caracteristice acestui serviciu și de rolul deter-minant al judecătorului delegat în activitatea de înscriere în registrul comerțului a men-țiunilor privind actele și faptele comercianților. De asemenea, reorganizarea registrului comerțului a fost justificată de necesitatea eliminării deficiențelor constatate în activitatea oficiilor registrului comerțului și a neîncrederii comercianților în eficiența modului de orga-nizare, de natură să afecteze relațiile comerciale specifice economiei de piață. De altfel, având în vedere că registrul comerțului îndeplinește un serviciu public de importanță deosebită în funcționarea pieței interne la nivelul Uniunii Europene, majoritatea statelor membre a stabilit organizarea registrului comerțului sub control public, în diferite forme. Astfel, în 33 de state registrul comerțului este organizat în subordinea unui minister și numai în două state registrul comerțului este ținut de camerele de comerț, însă acestea fie au statut de instituție publică în cadrul administrației publice locale, fie se află sub controlul unui minister.

^[1] Este destul de evidentă tendința de a se da satisfacție criteriului organic și această tendință nu duce lipsă de justificări. Faptul că o autorizație sau o măsură a fost încu-vințată de o instanță judecătorească creează într-adevăr o puternică prezumție de lega-litate indiferent de procedura urmată. Aceasta se explică prin caracterul puterii judecă-torești, de independență și de imparțialitate, prin specializarea instanțelor judecătorești în aplicarea și respectarea normelor juridice.

sunt considerate o categorie (aparte, este drept) de hotărâri judecătorești.

14. Ca natură juridică, hotărârea judecătorească este deci un act juridic solemn (autentic)^[1], unilateral^[2] și de putere publică^[3], emis de instanțele judecătorești, având caracter jurisdicțional și efecte specifice.

§2. Clasificări ale hotărârilor judecătorești civile

De lege lata, hotărârile judecătorești pot fi grupate în funcție de mai multe criterii, însă ca principiu toate clasificările se referă la materia contencioasă.

15. Un prim criteriu de clasificare este oferit de art. 424 NCP (art. 255 CPC) și se referă la **denumirea hotărârilor**. Astfel, indiferent de instanța care le pronunță și de conținutul lor, hotărârile se vor denumi sentințe, decizii sau încheieri^[4].

Sentințe se numesc hotărârile prin care se rezolvă fondul cauzei în primă instanță sau prin care prima instanță se dezinvestește fără a soluționa cauza sau prin care judecătoria a soluționat căile de atac împotriva hotărârilor autorităților administrației publice cu activitate jurisdicțională ori a altor organe cu astfel de activitate sau, dacă este cazul, hotărârea pronunțată în urma judecării unei contestații în anulare sau a unei revizui (ultimele trei teze nu erau menționate expres în art. 255 CPC).

Decizii se numesc hotărârile pronunțate în apel, recurs, recurs în interesul legii, în cazurile de rejudecare din apel sau recurs sau, dacă

^[1] Este act juridic solemn sau autentic conform art. 434 NCP. Sub imperiul Codului civil din 1864, hotărârea judecătorească era considerată act autentic pentru că îndeplinea cerințele art. 1171 C. civ. În acest sens, G. Boroș, *Drept civil. Partea generală*. Persoanele, ed. a 2-a, Ed. All Beck, București, 2002, p. 96. Actualmente, art. 269 NCP definește noțiunea de înscris autentic, însă reglementarea urmează aceleași principii.

^[2] Chiar și în cazul tranzacțiilor judiciare hotărârea judecătorească este un act unilateral, adică reprezintă manifestarea de voință a unei singure „persoane” (autorități), anume instanța de judecată (chiar dacă este vorba de un complet colegial), deoarece instanța consfințește învoiala părților, conform art. 438 NCP sau art. 273 CPC.

^[3] Este un act de putere publică pentru că este actul dat de puterea judecătorească în exercitarea funcției sale constituționale exprimând atributul de *ius dicere*, atribut ce derivă din puterea suverană a statului, *imperium*. Acest atribut este acordat prin Constituție puterii judecătorești (deci tuturor instanțelor de judecată înființate potrivit Legii nr. 304/2004 privind organizarea judiciară).

^[4] În perioada anterioară datei de 12 februarie 1948, hotărârile purtau denumiri diferite în funcție de instanța care le pronunța, astfel se numeau cărți de judecată la judecătorii de ocol, sentințe la tribunale și decizii la curțile de apel și Curtea de Casație; a se vedea, în acest sens, I. Stoenescu, S. Zilberstein, op. cit., p. 501.

e cazul, cele pronunțate în urma judecării unei contestații în anulare sau a unei revizuri.

Încheieri se numesc toate categoriile de hotărâri care nu sunt cuprinse în noțiunea de sentință sau decizie (dacă legea nu prevede altfel, cum este de pildă ordonanța de plată de la art. 1021 NCPC)^[1]. În reglementarea anterioară încheierile erau celelalte hotărâri date de instanță (altele decât sentințele sau deciziile) în cursul judecării, or ultima sintagmă („în cursul judecării”) a fost eliminată în noul cod, acoperindu-se astfel și situațiile când nu este vorba de măsuri dispuse în timpul unei judecări^[2].

16. În funcție de durata acțiunii lor, în doctrină^[3] se deosebește între hotărâri propriu-zise și hotărâri provizorii.

Hotărârile **propriu-zise** sunt cele care rezolvă însuși fondul procesului și au de regulă o acțiune care nu este limitată în timp.

Hotărârile **provizorii** au un caracter temporar. Astfel, în cursul unui proces instanța pronunță hotărâri provizorii prin care se dispun măsuri speciale pentru a înlătura producerea unui prejudiciu însemnat și ireparabil pentru una dintre părți.

Caracteristic acestui tip de hotărâri este că **efectul este vremelnic și durează numai cât timp este nevoie**^[4]. O astfel de hotărâre ar putea fi revocată sau modificată în chiar cursul procesului de către instanța de judecată (în condițiile legii și de principiu când se schimbă situația de fapt avută în vedere), iar la finalul procesului hotărârea finală (hotărâre propriu-zisă) va menține măsurile astfel dispuse, le va modifica sau le va revoca (fie și implicit prin intermediul efectelor directe ale soluției pronunțate)^[5]. Aceste hotărâri fiind într-o măsură independente de fondul procesului (mai degrabă de derularea procesului), sunt de principiu susceptibile de a fi atacate separat (ca regulă doar cu apel) și mai înainte de hotărârea finală.

Tot provizorii pot fi considerate și hotărârile (încheierile) date pentru asigurarea desfășurării legale a procedurii de judecată asupra unor incidente precum cele privitoare la recuzare, suspendare ș.a. Acestea

[1] Norme speciale au introdus pe parcursul timpului și alte denumiri, precum somație de plată, ordonanțe de plată (O.G. nr. 5/2001 și O.U.G. nr. 119/2007). Considerăm că atât somația de plată, cât și ordonanța de plată constituiau totuși doar niște specii de sentințe, iar nu o categorie aparte de hotărâri.

[2] V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), Noul Cod de procedură civilă comentat și adnotat, vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 921.

[3] J. Stoenescu, S. Zilberstein, op. cit., p. 502.

[4] *Ibidem*.

[5] Cu titlu de exemplu, menționăm instituirea unui sechestr judiciar asupra unui bun (sau alte măsuri asigurătorii).

sunt provizorii, pentru că ele „durează” fie cât durează procesul respectiv, fie atât cât subzistă situația care le-a generat^[1].

17. În funcție de căile de atac ce pot fi exercitate împotriva hotărârii pronunțate^[2], deosebim între: hotărâri nedefinitive și hotărâri definitive^[3].

Articolul 634 NCPC prevede că sunt **hotărâri definitive**: hotărârile care nu sunt supuse apelului, nici recursului; cele date în primă instanță, fără drept de apel, neatacate cu recurs; cele date în primă instanță neatacate cu apel; cele date în apel fie fără drept de recurs, fie neatacate cu recurs; orice alte hotărâri care, potrivit legii, nu mai pot fi atacate cu recurs.

Evident, **hotărârile nedefinitive** sunt cele supuse apelului și/sau recursului [până la expirarea termenului de apel/recurs conform art. 634 alin. (2) NCPC sau apelate/recurate, calea de atac fiind în curs de judecare]^[4].

^[1] Aceste încheieri sunt atacabile separat, cu recurs, ca regulă [a se vedea art. 53 alin. (1) teza I NCPC pentru încheierea prin care se respinge recuzarea, art. 414 NCPC pentru încheierile de suspendare].

^[2] Foarte apropiată de această clasificare legală este clasificarea în hotărâri date în primă instanță, hotărâri date în ultimă instanță și hotărâri date în primă și ultimă instanță, L. Dănilă, op. cit., p. 279; I. Deleanu, op. cit., p. 65.

^[3] Art. 377 CPC deosebea hotărârile nedefinitive, definitive și irevocabile. Astfel, erau hotărâri definitive: hotărârile primei instanțe date, potrivit legii, fără drept de apel; hotărârile primei instanțe care nu au fost atacate cu apel sau care au fost atacate cu apel, dar judecarea apelului s-a perimat, apelul a fost respins sau anulat; hotărârile date în apel; orice alte hotărâri care, potrivit legii, nu puteau fi atacate cu apel. În acest sens, art. 282¹ CPC prevedea: „Nu sunt supuse apelului hotărârile judecătorești date în prima instanță în cererile introduse pe cale principală privind pensii de întreținere, litigii al căror obiect are o valoare de până la 100.00 lei inclusiv, atât în materie civilă, cât și în materie comercială, acțiunile posesorii, precum și cele referitoare la înregistrările în registrele de stare civilă, luarea măsurilor asigurătorii și în alte cazuri prevăzute de lege. Hotărârile instanțelor judecătorești prin care se soluționează plângerile împotriva hotărârilor autorităților administrației publice cu activitate jurisdicțională și ale altor organe cu astfel de activitate nu sunt supuse apelului, dacă legea nu prevede altfel”. Potrivit modificărilor introduse în articolul menționat prin Legea nr. 202/2010, nu erau apelabile nici acțiunile în evacuare în materie comercială sau hotărârile referitoare la repararea prejudiciilor cauzate prin erori judiciare săvârșite în procesele penale. De menționat că de la intrarea în vigoare a noului Cod civil – 1 octombrie 2011 –, potrivit Legii de punere în aplicare nr. 71/2011, din punct de vedere terminologic, nu mai există litigii comerciale, ci litigii civile între profesioniști.

Același text de lege din vechiul cod (art. 377) prevedea că sunt hotărâri irevocabile hotărârile primei instanțe date fără drept de apel și care nu au fost recurate, hotărârile primei instanțe care, deși apelabile, nu au fost atacate cu apel, hotărârile date în apel ne-recurate, hotărârile date în recurs (chiar dacă au soluționat fondul cauzei), orice alte hotărâri care, potrivit legii, nu mai pot fi atacate cu recurs.

^[4] Remarcăm că pe plan lingvistic, expresia „definitiv și irevocabil” utilizată de vechiul cod era un pleonasm supărător, iar singura necesitate pentru a diferenția între fostele hotărâri definitive și cele irevocabile rezida în executarea acestora. În noul cod, legiuitorul român a procedat la armonizarea terminologiei juridice menționate cu cea din majoritatea

18. Din punct de vedere al aptitudinii hotărârii de a fi pusă în executare silită sau nu, hotărârile se împart în hotărâri executorii și hotărâri neexecutorii.

Astfel, **hotărârile executorii** sunt cele care pot fi puse în executare silită în cazul în care debitorul nu execută de bunăvoie dispozitivul hotărârii (de principiu, este cazul hotărârilor definitive pronunțate în cadrul unor acțiuni în realizare).

Hotărârile **neexecutorii** sunt cele care nu sunt susceptibile de executare silită, fie pentru că nu au devenit definitive (și legea nu le conferă caracter executoriu înainte de momentul definitivării), fie pentru că natura lor este una ce excede sfera executării silite (exemplul tipic fiind hotărârile pronunțate în acțiunile în constatare).

19. Din punct de vedere al conținutului, hotărârile pot fi integrale și parțiale.

De principiu, hotărârile sunt **integrale**, adică rezolvă în întregime litigiul, instanța pronunțându-se asupra tuturor capetelor de cerere și dezinvestindu-se de întreg dosarul conform art. 397 NCP.

Articolul 436 NCP (art. 270 CPC) prevede însă și posibilitatea pronunțării unei hotărâri **parțiale**, dispunând că în cazul în care pârâtul recunoaște o parte din pretențiile reclamantului, instanța, la cererea reclamantului, va da o hotărâre (parțială) în măsura recunoașterii. Hotărârea parțială este executorie de drept conform art. 448 alin. (1) pct. 9 NCP (art. 278 pct. 7 CPC), rămânând ca pentru rest judecata să continue^[1].

statelor din spațiul Uniunii Europene, în sensul desființării categoriei hotărârilor definitive și irevocabile. În principiu, hotărârile judecătorești care erau denumite de lege ca „definitive” poartă acum doar denumirea de „**executorii**”, iar cele denumite „irevocabile” poartă denumirea „**definitive**” conform art. 632 alin. (2), art. 633 și art. 634 NCP. De menționat că, pe acest plan terminologic, Legea nr. 76/2012 prevede în art. 8 faptul că de la data intrării în vigoare a noului Cod de procedură civilă, referirile din cuprinsul actelor normative la hotărârea judecătorească definitivă și irevocabilă se vor înțelege ca fiind făcute la hotărârea judecătorească definitivă.

^[1] Simpla recunoaștere expresă, chiar necoroborată cu alte probe, poate justifica acordarea unei hotărâri parțiale, a se vedea *I. Stoenescu, S. Zilberstein*, op. cit., p. 503. Ne exprimăm anumite rezerve față de această opinie deoarece, de exemplu, conivența frauduloasă a părților observată de către instanță nu poate impune pronunțarea unei hotărâri parțiale într-un anumit sens. O altă interpretare a noiei ar transforma instanța judecătorească în mai puțin decât un notar, privând-o de elementul central al rolului său, anume asigurarea justiției (de remarcat că și în cazul tranzacției judiciare instanța urmărește respectarea cerințelor de ordine publică, în toate cazurile părțile sau una dintre ele nu trebuie să urmărească prin tranzacție scopuri ilicite, *Fr. Deak*, *Tratat de drept civil. Contracte speciale*, ed. a 3-a, Ed. Universul Juridic, București, 2001, p. 559). Oricum drepturile procesuale trebuie exercitate de către părți cu bună-credință, potrivit finalității lor, iar nu în scop fraudulos (concluzie desprinsă din art. 12 NCP sau art. 723 și art. 129 CPC).